

Yttrande över remiss om slutbetänkandet Förbättrat skydd för totalförsvaret (SOU 2019:34)

Er beteckning: Fö2019/00661/RS

Sammanfattning

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget i stort men ser vissa förbättringsmöjligheter.

Att ha anläggningar och områden av betydelse för totalförsvaret som inte är utpekade försvårar kommunernas arbete med det fysiska planeringsarbetet. Länsstyrelsen vill dock påtala kommunernas möjlighet att utnyttja institutet planeringsbesked i ett tidigt ske i en detaljplaneprocess för att minimera onödigt arbete/kostnader i denna typ av ärenden.

Det föreslagna skyddsvärda geografiska området avseende Gotlands län bedöms av länsstyrelsen till delar vara obsolet och en revidering behöver göras.

Det borde regleras att vissa utpekade fastigheter såsom hamnar flygfält m.fl. och fastigheter som ligger inom ett skyddsvärt geografiskt område får en anteckning om samrådsskyldigheten införd i fastighetsregistret för att möjliggöra för parterna att se att anmälan ska ske vid överlåtelse och upplåtelse.

Tidsgränsen om samrådsplikt för nyttjanderätter som omfattar mer än tre månader bör ses över och eventuellt utökas i tid.

Länsstyrelsen anser att då länsstyrelserna har det geografiska områdesansvaret för länet ska prövningen ske av respektive länsstyrelse där fastigheten är belägen. Sker en koncentration till fyra länsstyrelser kan säkerhetsskyddsproblem uppstå. Kompetensförsörjningen bör kunna hanteras även om fler än fyra länsstyrelser handlägger ärendetypen. Innan någon annan indelning av civilt försvaret är beslutad bör varje länsstyrelse handlägga prövningar som rör det egna länet.

Länsstyrelsens yttrande

Ett förtydligt ansvar för kommuner och landsting.

Länsstyrelsen har inget att erinra mot ett förtydligt ansvar för kommuner och landsting att beakta totalförsvarets krav i sin verksamhet. Såväl kommuner som landstingens verksamhet är till stora delar vitala för ett fungerande totalförsvaret varför det är naturligt att det beaktas i dessas verksamhet.

Ökad skydd i den fysiska planeringen

Regeln om totalförsvaret som allmänt intresse i miljöbalkens 3 kap. 9 § 1st anger som rekvisit ”åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen”. Det svåra vid tillämpningen idag är kännedomen om dessa intressen hos kommunerna varför det är naturligt att länsstyrelserna bevakar intresset i kommunerna vilket kan ske, förutsatt att som utredningen föreslår, MSB och Försvarmakten lämnar relevant underlag till länsstyrelserna.

En utökning av möjligheterna att ingripa mot antagna detaljplaner och områdesbestämmelser i de fall länsstyrelsen gör bedömningen att planen eller bestämmelserna påtagligt motverkar totalförsvarets intressen är en bra yttersta möjlighet för staten att bevaka det allmänna intresset totalförsvaret. Det får förutsättas att länsstyrelsen vid plansamrådet påtalat myndighetens bedömning och att det blir i de fall en kommun trots länsstyrelsens yttrande, om att det strider mot det allmänna intresset totalförsvaret, antar en detaljplan eller områdesbestämmelser som länsstyrelsen upphäver kommunens beslut.

Något som kan vara problematiskt är att totalförsvarets intressen blir kända hos kommunen först vid plansamrådet. Redan i det skedet har ibland betydande kostnader uppstått i planarbetet, kostnader som en exploatör normalt står för. Riksintressena ger en bättre förutsägbarhet än de allmänna intressena där de senare delvis kan vara av hemlig natur då det gäller totalförsvaret. Plan- och bygglagen (2010:900) innehåller dock en möjlighet att en kommun begär ett planeringsbesked av länsstyrelsen i ett tidigt skede i planprocessen (5 kap. 10 a § PBL). En nackdel är att ett planeringsbesked inte kan begäras förrän detaljplanarbetet påbörjats. En fördel för kommunerna är att ett positivt planeringsbesked är bindande för länsstyrelsen och kan inte ligga till grund för länsstyrelsens överprövning av detaljplanen enligt 11 kap 10 § PBL efter det att kommunen antagit detaljplanen. Eventuellt bör det övervägas om det i plan- och bygglagstiftningen bör införas någon form av möjlighet till förhandsbesked från länsstyrelsen om totalförsvarets intressen innan arbetet påbörjas med en detaljplan eller områdesbestämmelse.

En problematik kan vara avvägningen mellan andra riksintressen och det allmänna intresset totalförsvaret. Det finns ingen regel som ger det allmänna riksintresset för totalförsvaret företräde i förhållanden till andra riksintressen på det sätt som riksintresset för totalförsvaret anses väga över alla andra riksintressen vid en prövning.

Uppdraget om statliga kontrollsystem för vissa överlåtelser m.m.

Länsstyrelsen delar utredningens förslag i stort. Länsstyrelsen påpekar att det är av stor vikt att berörda får kännedom om regelverket för att systemet ska fungera på ett tillfredsställande och rättssäkert sätt.

Skyddsvärda geografiska områden.

När det gäller förslaget om skyddsvärda geografiska områden konstaterar länsstyrelsen att området för Gotlands del sammanträffar med det äldre militära skyddsområdet på norra Gotland som upphörde på 1990-talet och som till stor del överensstämde med det fasta kustartilleri som numera är permanent nedmonterat. Länsstyrelsen anser att en översyn av området kan vara lämplig och resultera i att det blir en annan gränsdragning som mer är anpassad till dagens förhållanden.

Hur sprids kännedomen om utpekade objekt och skyddsvärda geografiska områden?

Ska systemet få legitimitet är det av vikt att fastighetsägare och nyttjanderättshavare får kännedom om att fastigheten omfattas av anmälningsplikten. En anteckning i fastighetsregistret borde vara en lämplig väg att gå förutom riktad information till fastighetsägare inom det utpekade området. För anteckning i fastighetsregistret krävs lagstöd vilket saknas i förslaget till förordning om överlåtelser och upplåtelser av egendom av väsentligt intresse för totalförsvaret. Endast uppgifter om att granskning pågår eller har avslutats föreslås skrivas in i fastighetsregistret enligt förslaget till lag om överlåtelser och upplåtelser av egendom av väsentligt intresse för totalförsvaret. Även de övriga fastighetstyperna, hamnar, flygplatser m.fl. bör få en anteckning i fastighetsregistret om anmälningsplikten för att säkerställa att berörda känner till regeln.

Enligt 20 kap. 6 § p 10 JB ska lagfart nekans om myndighets tillstånd krävs och tid för sökanden för sådant tillstånd gått ut eller tillstånd har avslagits. Lantmäteriet kan därmed vägra lagfart om inte bevis kan lämnas att överlåtelser godkänns av prövningsmyndigheten. Det är då av vikt att det är tydligt även för lantmäteriet vilka fastigheter sin omfattas av anmälningsplikten vilket ges om anteckning görs i fastighetsregistret.

En jämförelse kan göras med nuvarande system för jordförvärv enligt jordförvärvslagen (1979:230) där de jordbruksfastigheter som omfattas av regeln har detta antecknat i fastighetsregistret. Förvärvstillstånd prövas av länsstyrelserna

och lagfart meddelas inte av lantmäteriet inte om inte tillstånd har meddelats av länsstyrelsen.

Problematik med nyttjanderätter

En betydande svårighet innebär nyttjanderätt till hus och jord (hyra, arrende m.m.) då någon registreringsskyldighet inte föreligger som gör att prövningsmyndigheten kan fånga upp dessa på ett effektivt sätt. Här blir det upp till fastighetsägaren att se till att anmälan kommer in och risken för mörkertal är stor.

Tidsgränsen vid upplåtelse av hus och jord

Tidsgränsen tre månader kan diskuteras för nyttjanderätter. Visstidshyresavtal som inte ger besittningsskydd kan löpa på upp till nio månader. Jordbruksarrenden under ett år har begränsat besittningsskydd. Anläggningsarrenden kan inte upprättas för kortare tid än ett år. Bostadsarrenden är minst fem år. Hyra i en månad av en hamn eller tre eller nio månader, vad är det som gör skillnad ur totalförsvarsperspektiv? Kanske är det viktigare att kunna stoppa tillsvidareavtal än korta avtal som saknar eller har begränsat besittningsskydd? Ett alternativ till tremånadersregeln kunde vara att nyttjanderätter som omfattar längre tid än nio månader omfattas av bestämmelsen.

Koncentration till fyra länsstyrelser.

Länsstyrelserna har idag det högsta geografiska områdesansvaret för respektive län vilket framgår av länsstyrelsens myndighetsinstruktion (2017:868), förordning (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap samt förordning (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap. Då länsstyrelsen har ansvaret för totalförvarsfrågorna under såväl fred, kris som höjd beredskap är det lämpligt att respektive länsstyrelse även har ansvar för prövningen av anmälningsärendena i länet.

Länsstyrelserna upprättar sina egna risk- och sårbarhetsanalyser och delar av dessa och stora delar av totalförvarsplaneringen inom länet är omfattas av försvarssekretess. Länsstyrelsen vill påtala att säkerhetskyddsaspekter måste beaktas. Varje länsstyrelse är idag en egen myndighet. Sker en koncentration krävs kan prövande länsstyrelser behöva tillgång till stora mängder säkerhetsskyddsklassificerad information från andra länsstyrelser. Den aggregerade informationsmängden kan bli betydande hos de fyra länsstyrelser som handhar prövningarna. Ett informationsläckage vid en prövningsmyndighet skulle kunna innebära stor skada för civilförsvaret i ett antal län. Detta förhållande bör beaktas vid en koncentration av prövningen. Är tanken att prövande länsstyrelser ska remittera alla ärenden till den länsstyrelse där fastigheten är belägen för bedömningen om påverkan, faller hela idén med en koncentration av prövningen till fyra länsstyrelser.

Personalförsörjningen torde inte vara beroende av antalet prövningsmyndigheter. Utbildningen av handläggare kan ske samlat och inom länsstyrelsevärlden finns stor vana vid att arbeta med specialistnätverk där frågor och erfarenheter utbyts vid behov. Även kompetenshöjande verksamhet kan ske samlat varför fler länsstyrelser skulle kunna handlägga ärendetypen än de föreslagna fyra utan större förluster i rättssäkerhet och effektivitet. Att förändringar i indelningen kan komma att ske framöver (geografiska civilområden) är i sig ett svagt argument för en koncentration i dagsläget. Som högsta civilförsvarsmyndighet i länet och geografiskt områdesansvarig borde det vara naturligt att även prövningarna mot totalförsvarets behov sker av i varje av landets länsstyrelser tills någon annan indelning av civilförsvaret genomförts.

Genomförs förslaget är det viktigt att påtala att resurser avsätts till de länsstyrelser som ska pröva frågorna då arbetsuppgiften inte finns på myndigheterna idag. Det är av vikt att funktionen är väl bemannad för att kunna hålla tidsfristerna för granskning.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Anders Flanking med jurist Petter W Rimfors som föredragande.

Anders Flanking

Petter Rimfors

Så här hanterar vi dina personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på
www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

